

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Смирнова Олександра Валентиновича на тему: «Універсум ліро-епосу про Голодомор», що подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 035 «Філологія»

Кафедра української літератури Запорізького національного університету розглянула дисертацію Смирнова Олександра Валентиновича «Універсум ліро-епосу про Голодомор», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 «Філологія» галузі знань 03 «Гуманітарні науки».

Актуальність теми дослідження Смирнова О.В. зумовлена потребою системного осмислення літературної репрезентації Голодомору-геноциду 1932–1933 рр. У дисертації переконливо підкреслюється, що Голодомор тривалий час витіснявся на маргінес суспільного й культурного буття, а тому його художня рецепція потребує не лише історико-літературного, а й ширшого філологічного, культурного та пам'яттєвого осмислення. Особливо важливим є звернення автора до ліро-епічних текстів про події 1932–1933 рр., оскільки ця жанрово-тематична група досі не була предметом системного літературознавчого аналізу.

Вагомість обраної теми посилюється тим, що дисертант поєднує в роботі дві дослідницькі площини: теоретичне обґрунтування категорії художнього світу / універсуму та її прикладну апробацію на матеріалі ліро-епосу про Голодомор. Такий підхід дає змогу не обмежуватися описом окремих творів, а сформувати цілісне уявлення про способи художнього моделювання травматичного досвіду, про естетичні, стильові, сюжетно-композиційні та ідейно-тематичні параметри відповідного корпусу текстів.

Дослідження виконане в межах напряму кафедральних студій «Дискурс минулого в українській літературі: рецепція травми й виміри пам'яті» (державний реєстраційний номер: 0122U001938). Тема роботи безпосередньо пов'язана з науковими планами й тематикою кафедри, а також відповідає актуальним напрямам гуманітарних студій, присвячених проблемам історичної пам'яті, травми, літературної рецепції минулого та культурної ідентичності.

Зміст дисертації суголосний із фокусом спеціальності 035 «Філологія», оскільки дослідження спрямоване на комплексний літературознавчий аналіз художніх текстів, теоретико-методологічне осмислення категорій літературознавства, вивчення поетики, жанрово-стильової специфіки, образної системи, ідейно-тематичних домінант і сюжетно-композиційної організації ліро-епічних творів. Об'єктом дослідження є ліро-епос про реалії 1932–1933 рр. Предметом дослідження визначено процеси оформлення й функціонування естетично-інтенціональних систем названих текстів, а також пов'язані з ними зовнішні чинники. Така постановка об'єкта й предмета дослідження повністю

корелює з науковою парадигмою філологічних студій та завданнями сучасного літературознавства.

Наукова новизна дисертації має теоретико-прикладний характер. У роботі вперше подано повноцінну історію літературознавчої рецепції категорії універсуму, встановлено хронологічні межі цієї теоретичної концепції, витлумачено особливості зміни дослідницьких орієнтирів від початку XVII ст. до сьогодення. Автор переконливо показує, що поняття художнього світу / універсуму не може зводитися лише до термінологічного новотвору XX ст., оскільки воно має тривалу історію розвитку в європейській та американській літературознавчій і філософсько-естетичній традиції.

Важливим елементом наукової новизни є запропоноване в дисертації розрізнення диференційованих і недиференційованих концепцій тотальної естетичної дійсності. Це розрізнення дає змогу по-новому інтерпретувати історію категорії універсуму та окреслити її методологічний потенціал для аналізу художніх текстів. Для подолання наукової лакуни, пов'язаної з невизначеністю меж текстового буття, дисертант пропонує модель із шести опозицій, які окреслюють світ твору та дозволяють розглядати художній текст як складну, багаторівневу й динамічну естетичну систему.

Новизна прикладної частини роботи полягає в тому, що в дисертації вперше здійснено комплексний аналіз ліро-епосу про Голодомор із залученням літературного матеріалу XX–XXI ст. Автор системно розглядає стильову специфіку творів, тематичні вектори, сюжетно-композиційні тенденції, фольклорні інтенції, експресіоністичні, неоромантичні, неокласицистичні та неоавангардні виміри художнього осмислення історичної катастрофи. У роботі встановлено подібності й відмінності в трактуванні подій 1932–1933 рр. письменниками різних поколінь, регіонів і мистецьких орієнтацій, а також показано, як ці чинники впливають на поетику творів.

Особливої уваги заслуговує те, що дисертація не обмежується національним прочитанням ліро-епосу про Голодомор, а розглядає його також у площині універсальних гуманітарних проблем: травми, пам'яті, насильства, репресивної влади, морального вибору, буття особистості в умовах історичної катастрофи. Завдяки цьому робота має значення не лише для історії української літератури, а й для ширшого гуманітарного дискурсу.

Теоретичне значення дисертації полягає у спробі впровадженні категорії універсуму до понятійного апарату сучасної філології не як метафоричного означення, а як теоретично обґрунтованого літературознавчого поняття. Дисертація є одним із перших компендіумів універсумоцентричного дискурсу, що охоплює тривалий період функціонування відповідної дефініції, розкриває її методологічні імплікації та демонструє можливості практичного застосування запропонованої моделі. Теоретичні положення роботи можуть бути використані в подальших дослідженнях художнього світу, поетики, структури літературного

тексту, рецепції історичної дійсності, травматичного письма та пам'яттєвих студій.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання у викладанні курсів з історії української літератури, теорії літератури, поетики, літератури про Голодомор, студій пам'яті, психології творчості, літературних течій і напрямів. Матеріали дисертації можуть бути застосовані при підготовці підручників, навчальних посібників, наукових статей, лекційних курсів, спецкурсів, освітніх і культурних проєктів, спрямованих на збереження національної пам'яті та осмислення Голодомору-геноциду в українській культурі.

Основні положення дисертації пройшли належну апробацію. Результати дослідження викладено у 12 доповідях на наукових конференціях міжнародного, всеукраїнського та університетського рівнів. Результати роботи відображено у 17 одноосібних публікаціях здобувача. Серед них: 5 статей у наукових фахових періодичних виданнях України категорії «Б» і 12 матеріалів, опублікованих за результатами наукових конференцій. Усі публікації за темою дисертації є одноосібними, вичерпно висвітлюють ключові дисертаційні напрацювання здобувача, а їх кількість перевищує встановлений законодавством мінімальний поріг.

Дисертація відповідає чинним вимогам щодо структури й оформлення кваліфікаційної наукової праці. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку використаних джерел. У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено зв'язок роботи з науковими планами й темами, мету, завдання, об'єкт, предмет, теоретико-методологічне підґрунтя, методи дослідження, наукову новизну, теоретичне й практичне значення, апробацію та публікації здобувача. Кожний розділ має логічну внутрішню структуру та послідовно розкриває заявлену проблематику: перший розділ присвячено обґрунтуванню категорії художнього світу / універсуму, другий – сенсуально-операційним домінантам ліро-епосу про Голодомор, третій – дифузним параметрам ліро-епосу про реалії 1932–1933 рр. Загальні висновки підсумовують результати дослідження відповідно до поставленої мети й завдань.

Список використаних джерел охоплює 260 позицій, що свідчить про належну джерельну базу роботи. Загальний обсяг дисертації становить 260 сторінок, обсяг основного тексту – 218 сторінок.

Дисертація виконана державною мовою та представлена у вигляді рукопису.

За результатами перевірки дисертації ознак академічного плагіату не виявлено.

Мова й стиль дисертації відповідають вимогам до наукового дослідження. Робота написана українською літературною мовою, з дотриманням наукового стилю викладу. Матеріал подано логічно, послідовно й аргументовано. Автор демонструє належний рівень володіння філологічною термінологією, уміння

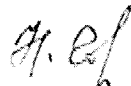
працювати з теоретичними джерелами, коректно вести наукову полеміку, розмежовувати власні спостереження та напрацювання інших дослідників.

З огляду на актуальність теми, наукову новизну, теоретичне й практичне значення одержаних результатів, повноту апробації, достатню кількість одноосібних наукових публікацій, відповідність змісту роботи спеціальності 035 «Філологія» та чинним вимогам до дисертації на здобуття ступеня доктора філософії, кафедра української літератури Запорізького національного університету вважає, що дисертація Смирнова Олександра Валентиновича «Універсум ліро-епосу про Голодомор» може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді для присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 «Філологія» галузі знань 03 «Гуманітарні науки».

Презентацію результатів роботи проведено на засіданні кафедри української літератури Запорізького національного університету від 22.06.2026 та відображено у протоколі № 11 засідання кафедри української літератури Запорізького національного університету від 22.06.2026.

Головуючий на засіданні кафедри:

кандидат філологічних наук, доцент

Н. В. Горбач

Член експертної групи:

кандидат філологічних наук, доцент

Н. В. Горбач

Член експертної групи:

доктор філологічних наук, професор

О. О. Ніколова

Член експертної групи:

кандидат філологічних наук, доцент

О. А. Проценко

«25» червня 2026 р.